

Malta

Uitgeverij ANWB

Inhoud

Het belangrijkste eerst

blz. 4

Dit is Malta

blz. 6

Malta in cijfers

blz. 8

Eten en drinken

blz. 10

Het kompas van Malta

15 manieren om je onder te dompelen in het land

blz. 12

Agglomeratie Valletta

blz. 15

Valletta blz. 16

Een beetje barok hoort erbij – **St. John's Co-Cathedral**

blz. 20

Nieuw leven voor de rosse buurt – **Strait Street ofwel 'The Gut'**

blz. 26

Birgu (Vittoriosa) blz. 31

Cellen en folterkamer – **het paleis van de inquisiteur**

blz. 32

Tarxien blz. 36

Hypogeum van Hal Saflieni

blz. 37

Superkanon en militair museum – **Fort Rinella**

blz. 38

Sliema, San Giljan (St. Julian's)

blz. 40

Malta's muren – **een haven-rondvaart**

blz. 43

Het midden en zuiden van Malta

blz. 49

Attard blz. 50

Mdina blz. 51

Rabat blz. 55

Bezoek aan het dodenrijk – **de catacomben van Rabat**

blz. 56

Het geheim van de karrensporen – **Clapham Junction**

blz. 60

Siggiewi en Ghar Lapsi blz. 62

Gezaagd en gepolijst – **Malta's kalksteen in het Limestone Heritage Park**

blz. 64

Zurrieq blz. 66

Marsaxlokk blz. 67

Malta's zonnetempels – **Hagar Qim en Mnajdra**

blz. 68

Marsaskala blz. 70

**Het noorden van
Malta**
blz. 73

Mosta blz. 74

Bugibba, Qawra, St. Paul's Bay
blz. 75

10 Klein Versailles – **Palazzo
Parisio in Naxxar**
blz. 76

Golden Bay en Ghajn Tuffieha
blz. 79

Mellieha blz. 81

11 Waar ooit komijn groeide –
Comino
blz. 84

Gozo

blz. 87

Mgarr blz. 88

Victoria (Rabat) blz. 89

12 Gozo's vesting – **de citadel
van Victoria**
blz. 92

Xaghra blz. 95

13 In het rijk van de reuzin –
de tempels van Ggantija
blz. 96

Ramla Bay blz. 98

Marsalforn blz. 99

Gharb en San Lawrenz blz. 101

14 Indrukwekkend decor – **de
rotsbaai van Dwejra**
blz. 102

Xlendi blz. 104

15 Boerendorp en steile kliffen
– **Sannat en Ta' Cenc**
blz. 106

Reisinformatie blz. 108

Hoe zegt u? blz. 114

Register blz. 115

Fotoverantwoording blz. 126

Colofon blz. 127

Herinner je je deze nog? blz. 128

Het belangrijkste eerst

Malta zelf ontdekken

Dat is heel gemakkelijk! In elke plaats is wel een *band club* of op zijn minst een bar – totaal niet chique en volgehagen met memorabilia en oude foto's. Breng daar eens een uurtje door, eet een *ftira* en drink een *Kinnie* – dan heb je Malta ontdekt.

De festa

De Maltezers vieren graag en vaak feest – alleen al in augustus is het op 36 plaatsen kermis! Erg leuk om mee te maken, niet alleen om de lekkerrijen en het bombastische vuurwerk, maar ook om de harmonie-optochten (*band marches*) en de grote processie met het onder confetti bedolven beeld van de patroonheilige.

Hemels zwemmen

Nou ja ... dat is misschien wat overdreven. Maar aan Malta's zuidkust bevindt zich een bijna geheim zwemparadijsje, Ghar Lapsi: Grot van de Hemelvaart. Een prachtige rotspoel, waar je vrijwel geen toerist tegenkomt. Daar ga ik graag zwemmen – glashelder water, fantastisch om te snorkelen boven een school brasems.

's Avonds in Valletta

Vroeger kon je in Valletta 's avonds een kanon afschieten. Maar die tijd is voorbij. Overal op straat staan restauranttiefeltjes, de façades van de oude panden zijn prachtig verlicht en hier en daar klinkt zelfs livemuziek. Het menu-aanbod varieert van exclusieve *cucina italiana* tot een Tex-Mex burger, de drankkaart van het Maltese bier Cisk tot een twaalf jaar oude Schotse single malt.

Malta's bier: Cisk

Malta's grootste bierbrouwerij, Farsons Ltd, produceert ale, pale ale, stout (Guinness) en, tegenwoordig weer helemaal hip, Shandy. Maar hun bekendste en meest gedronken bier is Cisk: niet te bitter, niet te zoet en gewoon erg lekker, verkrijgbaar als lager of pils. Bestlist eens proberen! De naam spreekt je trouwens uit als Tsjisk.

Met de bus

Niets is ver, behalve als je haast hebt, zeggen ze op Malta. Dat zou eigenlijk moeten zijn: behalve als je in een Maltese bus zit. Want daar komt geen eind aan! Je staat in de file of kruipt door de woonwijken van de Maltezers. Maar toch: met de bus kun je op Malta (bijna) overal komen. Dus het op de luchthaven aanschaffen van een zevendagenkaart is echt geen slecht idee!

Malta zonderling

Gek hoef je niet te zijn om op Malta te wonen, maar het helpt wel! Die tip kreeg ik ooit van een Maltezer. Maffe dingen zie je hier inderdaad veel: door drafparden getrokken sulky's op de autoweg; of 's avonds bijna naakte mannen bij de waterpolotraining. Mijn favoriet: boccia, dat op Malta wordt gespeeld met vierkante ballen.

Op bezoek bij de adel

Ook Malta's adel heeft inkomsten nodig – en opent daarom zijn deuren voor betalende bezoekers. Prachtige aristocratische interieurs kun je bijvoorbeeld zien in het Casa Rocca Piccola in Valletta en het Palazzo Parisio in Naxxar. Dat laatste mag met recht een Versailles in het klein worden genoemd.

Mdina echt stil

Ach ja, Mdina, the Silent City ... Maar zo stil is de stille stad overdag niet. Eerder tamelijk overlopen! Dat verandert pas 's avonds. Dan werpen de straatlantaarns hun gelige licht over de eerbiedwaardige façades en is er geen voetstap te horen buiten die van jezelf. Dat is pas echt romantisch.

Ik houd echt van Malta, waarschijnlijk omdat alles er zo *crazy* is. Mijn plannen met een huis daar zijn echter op niets uitgelopen. Maakt niet uit, ik stap gewoon in het vliegtuig als ik toe ben aan zon en warmte. En na twee uur links rijden voel ik me alweer een halve Maltezer.

Vragen? Ideeën?

Laat het me weten! Mijn adres bij de ANWB:

anwbmedia@anwb.nl

Dit is Malta

Bij de eerste keer is iedereen verbaasd: zo had ik me het niet voorgesteld! Zo bijzonder, zo anders. Want Malta is niet zomaar een leuk eilandje in de Middellandse Zee waar nooit iets gebeurd is. Het was al in de prehistorie bewoond, werd in de 16e-18e eeuw door de johannieterorde uitgebouwd tot Europa's sterkste vesting, was tot 1979 het hoofdkwartier van de Britse Middellandse Zeevloot, van waaruit aan drie grote oorlogen werd deelgenomen, en is vandaag de dag een onafhankelijke lidstaat van de EU, een ministaat die er economisch uitzonderlijk goed voorstaat, met enorme groei cijfers en de laagste jeugdwerkloosheid van heel Europa. Al deze perioden hebben hun sporen nagelaten: van de vijfduizend jaar oude tempels uit de megalithische cultuur en de door de johannieters opgetrokken vestingwerken tot de autowegen, fabriekshallen en torenflats van vandaag.

'Busy' tot landelijk

En dat allemaal op zo'n klein oppervlak, want de twee hoofdeilanden Malta en Gozo zijn ongeveer net zo groot als Texel, Terschelling en Ameland bij elkaar. Gelukkig is de bebouwing niet gelijkmatig verdeeld: in de agglomeratie Valletta met zijn twee grote havens, Harbour Region zeggen de Maltezers, concentreert zich het merendeel, inclusief de twee grote vakantieoordens Sliema en San Giljan (St. Julian's). Daarbuiten wordt het snel rustiger, en uiteindelijk zelfs gewoon landelijk. Aan de noordoostkust liggen de toeristenplaatsen Bugibba en Qawra en ook Mellieha, terwijl het zuidwesten wordt gekenmerkt door een onbewoonde kliffenkust. In het hart van het eiland troont de middeleeuwse hoofdstad Mdina, bijgenaamd The Silent City, omdat er al tweeënhalve eeuw zo goed als niets is veranderd. Gozo was sowieso altijd al een apart eiland en kon daardoor zijn landelijke charme bewaren. Maar dat zou weleens snel kunnen veranderen, want het is de bedoeling dat Gozo door een tunnel onder de zee met het hoofdeiland gaat worden verbonden. Dankzij EU-fondsen. Het project verkeert echter nog in de planningsfase.

Smeltkroes van volkeren

Het zal duidelijk zijn dat al die heersers met hun legers ook bijdroegen aan de bevolkingsaanwas op het eiland. Velen bleven, leerden op Malta een vrouw kennen en verwekten kinderen. En zo liet ieder volk zijn sporen na: de prehistorische tempelbouwers, de Feniciërs, de Romeinen, sinds 870 de Arabieren, in de 14e eeuw de Fransen, sinds de 15e eeuw de Spanjaarden, in de 16e eeuw de door de johannieters van Rodos meegevoerde Grieken, en vanaf de 19e eeuw de Britten, die Malta als een kolonie bestuurden. Al die afstammelingen smolten samen tot een volk, verenigd door een godsdienst en een taal. Nog steeds is Malta in Europa het land waar de katholieke kerk de meeste invloed heeft ... je ziet het aan de kolossale barokkerken in ieder dorp en kunt het meemaken tijdens de uitbundig gevierde heiligenfeesten. Net zo uniek is de Maltese taal: Arabisch qua structuur, maar geschreven met ons Latijnse alfabet en doorspekt met

Langzaam worden de lichten ontstoken ... en maakt San Giljan zich in de schaduw van de Portomaso Tower op voor de volgende partynacht. 'Love' zegt de sculptuur, maar dan op zijn kop, zoals iedereen hier een tikje 'upside down' lijkt.

leenwoorden uit het Spaans, Frans en Engels. Maak je echter geen zorgen: alle Maltezers spreken ook vloeiend Engels, wat in de zomermaanden zorgt voor een toestroom van duizenden taalstudenten uit heel Europa.

Te interessant voor alleen een strandvakantie

Nee ... ik wil absoluut niet beweren dat je op Malta niet zou kunnen of moeten zwemmen en zonnebaden. Er zijn mooie zandstranden, zoals Golden Bay in het noordwesten of Ramla Bay op Gozo. En er zijn diverse prachtige stukken rotskust waar het fantastisch snorkelen is. Om nog maar te zwijgen van het kleine Comino met zijn betoverende Blue Lagoon. Maar ... alleen voor een strandvakantie is Malta te interessant. Zelfs als je niets hebt met barokkunst, zou je St. John's Co-Cathedral in Valletta niet mogen overslaan – die is echt ongelooflijk! En als archeologie je niet kan boeien, hoef je echt niet alle megalithische tempels af te lopen – ook al zijn ze uniek op de wereld en is Hagar Qim een soort Stonehenge van het zuiden. Wat je echter beslist moet meemaken zijn de shows in historische kostuums zoals de In Guardia Parade, waarbij Valletta terugkeert naar de riddertijd, of het afvuren van saluutschoten op de Saluting Battery, met soldaten in victoriaanse uniformen.

En dan ook nog: culturele hoofdstad!

Jazeker: Valletta is in 2018 Europese culturele hoofdstad. En dat zullen we weten! Het nieuwe parlamentsgebouw is klaar, maar aan de muren, paleizen en musea werd in 2017 nog hard gewerkt. Een ding is zeker: het culturele aanbod, van het barokfestival in januari tot het Arts Festival in juli, en niet te vergeten de stadsfeesten in Birgu en Mdina, zal nog beter zijn dan in andere jaren. *Malta at its best.* Natuurlijk zal ik er ook rondlopen.

Malta in cijfers

2

mensen kunnen op Malta ook trouwen als ze van hetzelfde geslacht zijn. Daar houdt de tolerantie echter op: abortus is principieel verboden.

7,1

procent bedroeg in 2016 de jeugdwerkloosheid op Malta. Dat is het laagste percentage van heel Europa.

12

euro betaal je voor twee ligbedden en een parasol op Malta's mooiste zandstranden.

27

kilometer meet het eiland Malta in de lengte en 15 kilometer in de breedte; met een oppervlakte van 246 km² is het anderhalf keer zo groot als Texel.

43,8

graden Celsius is het temperatuurrecord op Malta, gemeten in augustus 1999. De laagste gemiddelde nachttemperatuur van 16,1 °C is de hoogste van Europa.

54

particuliere personenauto's zijn op Malta per honderd inwoners toegestaan, de huurauto's niet meegerekend. Omgerekend naar het oppervlak betekent dat Europa's grootste autodichtheid.

80

kilometer per uur bedraagt op Malta de maximumsnelheid: er zijn geen echte autosnelwegen.

97

procent van de Maltezers is rooms-katholiek. Daarnaast zijn er nog een kleine Anglicaanse minderheid en zo'n drieduizend moslims.

129

militaire vestingen en wachttorens zijn op Malta gedocumenteerd. Daarmee geldt het als de meest versterkte plek ter wereld.

264

jaar heerste de johannieterorde (ofwel de Maltezer ridders) over de eilanden Malta en Gozo.

365

kerken en kapellen zou Malta tellen, omgerekend 1,2 per vierkante kilometer – de hoogste kerkdichtheid ter wereld.

6400

inwoners heeft Malta's hoofdstad Valletta slechts; het is daarmee Europa's kleinste hoofdstad.

431.942

inwoners telde Malta in mei 2018. Met 1350 inwoners per km² heeft de eilandstaat de op drie na grootste bevolkingsdichtheid ter wereld.

2.273.837

toeristen verwelkomde Malta in 2017; dat is meer dan vijf keer zijn eigen bevolking en een nieuw record.

139
kermissen worden er
jaarlijks op Malta gehouden,
in augustus alleen al 36.

Eten en drinken

De fusionkeuken met haar combinaties van smaken uit de hele wereld – ze zou op Malta uitgevonden kunnen zijn. De traditionele keuken, met *stuffat tal-fenek* (gestoofd konijn) als meest karakteristieke gerecht, draagt een duidelijk Europees stempel: het is in feite niets anders dan een variatie op het Franse *coq au vin*. Tegenwoordig zijn de ‘internationale keuken’ en met name de Aziatische bereidingswijzen bij de jongere generatie erg geliefd. En Italië is natuurlijk vlakbij – pizza en pasta staan overal op de kaart en in de dure restaurants eet je meestal Italiaans.

De Maltese keuken is basic en voedzaam; de mensen moesten altijd leven van wat het land en de zee voortbrachten. Slakken in februari, trekvogels in de lente, tonijn in de zomer, en *lampuki* (goudmakreel) in de vroege herfst. In de herfst werd er op konijnen gejaagd, in de winter was er alleen nog gedroogde geitenkaas van de geiten die als enige dieren op de eilanden voor melk zorgden. De bereidingswijzen doen vaak denken aan gerechten uit het nabijgelegen Italië, Griekenland of Frankrijk; uit Spanje waaide de traditie van de *mizet malti*, de Maltese tapas, over. Bij de desserts zijn ook invloeden te bespeuren uit de Arabische landen in Noord-Afrika.

’s Ochtends sober

Hoewel je ’s ochtends in de betere hotels kunt genieten van een Engels of continentaal ontbijt met eieren met spek, brood, jam en zelfs muesli, is het ontbijt op Malta, zoals gebruikelijk in Zuid-Europa, een sobere aangelegenheid. Op weg naar het werk of naar school wordt een snack gekocht, zoals *pastizzi*, bladerdeegpasteitjes gevuld met roomkaas of erwtenpuree.

Voor de siesta

Voor de lunch ontmoet men elkaar graag bij een glas wijn of een Maltees biertje, met daarbij een *ftira*, een belegd broodje, of wat kleine, meest koude hapjes à la de Spaanse tapas, die ze

ALTIJD LEKKER

Fenkata: tot de culinaire tradities behoort de *fenkata*, een feestmaal met Malta’s nationale gerecht *stuffat tal-fenek* (gestoofd konijn). Het konijn was het enige wild waarop de Maltezers onder de johannieters mochten jagen om de schade die ze de landbouw toebrechten binnen de perken te houden. De konijnen van vandaag zijn echter niet wild meer, maar worden gefokt.

Dranken: het bier van de Maltese brouwerij Farsons is zo goed dat je dure geïmporteerde bierjes gerust links kunt laten liggen. Malta’s grootste wijnproducenten, beide met bekroonde wijnen, zijn Marsovin (www.marsovin.com.mt) en Delicata (www.delicata.com). Oer-Maltees is *Kinnie*, een bitterzoet drankje van bittersinaasappels en aromatische kruiden. Door de nabijheid van Italië kun je ook op Malta altijd een uitstekende cappuccino drinken.

hier *mizet malti* noemen. Daartoe behoren naast gegrilde groenten en olijven bijvoorbeeld *bigilla* (gepureerde tuinbonen met knoflook), *gbejniet* (gepeperde geitenkaasjes), en tegenwoordig ook plakken Italiaanse salami of ham. Populair is ook *hobz biz-zejt*, knapperig boerenbrood besmeerd met tomatenpuree en olijfolie en belegd met tonijn, tomaat en wat sla. De meeste toeristen doen zich ondertussen tegoed aan hamburgers, pizza en pasta.

's Avonds uitgebreid

's Avonds gaan de Maltezers laat aan tafel, pas als de zon onder is, voor een lange en uitgebreide maaltijd. De tafel wordt dan ook netjes gedekt. Op het menu staan naast traditionele Maltese specialiteiten meestal Italiaanse gerechten en steaks, en vaak ook wat Aziatisch geïnspireerde gerechten. Pasta staat bijna altijd op de kaart, vaak met mosselen, inktvis of een zee-egelsaus. Minder vaak vind je *ravjul*, Maltese ravioli, of *timpana*, een ovengerecht met pasta dat lijkt op de Griekse *pastitsio*. Vis wordt ook graag gegeten, maar omdat de zee rond Malta niet meer zo visrijk is, wordt die vaak diepgevroren

De lekkerste Maltese zoetigheden: *imqaret*, met dadel-anijsmousse gevulde deegtasjes, worden in hete olie gefrituurd en graag gegeten met vanille-ijs. Erg geliefd zijn ook de met stroop gevulde deegringen *qaghaq ta'-l-ghasel*.

BRAGIOLI AL-MAJJAL

De **Maltese rollade** is in restaurants tegenwoordig meestal van rundvlees (schuld van de Briten), traditioneel werd er echter varkensvlees voor gebruikt. Voor erbij kookt de vrouw des huizes gewoon pasta (spaghetti of rigatoni), die met de saus wordt opgegeten.

Dunne varkenslapjes (0,5 cm), in stukken van 15 cm gesneden, worden bestreken met een mengsel van geprakt ei, olijven, kappertjes, peterselie, knoflook en broodkruim en belegd met een plak gerookt spek. Dichrollen, vastmaken en kort aanbraden.

Voor de saus gehakte uien en geraspte wortel kort stoven, vermengen met gepureerde tomaten en rode wijn, en kruiden met laurier, tijm en salie. Voorzichtig met zout, want de ingrediënten bevatten al het nodige. De rollades nu een uur in de saus op laag vuur smoren (eventueel water toevoegen). Serveren met doperwtten (vers of diepvries).

geïmporteerd. Tonijn wordt inmiddels zelfs gekweekt. Op de kaart kun je ook zwaardvis (*pixxispad*), tandbaars (*cerna*) of tandbrasem (*dentice*) aantreffen. Gegrilde of gestoofde octopus wordt ook koud als voorafje gegeten. Een zeldzame specialiteit is *lampuki* (goudmakreel) – alleen in de late zomer.

Zoete verleiders

Als dessert zijn de Maltezers gek op de zoete *helwa tat-tork*, een oriëntaalse specialiteit van fijngehakte amandelen, honing en sesampasta. Vaker vind je op het menu echter de Siciliaanse *cassata* of de klassieke *tiramisù*, naast veel creatieve eigen creaties. Want ook op Malta is in de keuken creativiteit vereist, omdat traditioneel vaak niet hip genoeg wordt gevonden.

Het kompas van Malta

#2

Nieuw leven voor de
rosse buurt – **Strait
Street** ofwel 'The Gut'

#3

Cellen en folterkamer
– **het paleis van de
inquisiteur**

#1

Een beetje barok hoort
erbij – **St. John's Co-
Cathedral**

Een
PAARDENSTAL
als
KATHEDRAAL?

WAAR BEGIN IK?

En als je
niet gelooft,
dan ...

#15

Boerendorp en steile
kliffen – **Sannat en
Ta' Cenc**

Klein dorp...
...en hoge kliffen

Helaas
zonder
venster
op zee

#14

Indrukwekkend decor
– **de rotsbaai van
Dwejra**

**OUDER DAN DE
PIRAMIDEN?**

**PIRATEN
VÓOR DE
MUREN**

#13

In het rijk van de
reuzin – **de tempels
van Ggantija**

#12

Gozo's vesting – **de
citadel van Victoria**

15 manieren om je onder te dompelen in het land

4

Superkanon en militair museum – Fort Rinella

5

Malta's muren – een havenrondvaart

Als de
DONDER
uit de **HEL**

A argh ...
zijn hier
SPOKEN?

Zin in een ander perspectief?

6

Bezoek aan het dodenrijk – de catacomben van Rabat

7

Het geheim van de karrensporen – Clapham Junction

Rangeerterrain uit de bronstijd

EEN
STEENGROEVE
ALS MUSEUM

8

Gezaagd en gepolijst – Malta's kalksteen in het Limestone Heritage Park

ZONAANBIJDERS WAREN ER ALTIJD AL

9

Malta's zonnetempels – Hagar Qim en Mnajdra

BLAUW,
TURQUOISE,
BLUE LAGOON

TE
GAST
BIJ DE
MARKIES

11

Waar ooit komijn groeide – Comino

10

Klein Versailles – Palazzo Parisio in Naxxar

Agglomeratie Valletta

Altijd druk! Republic Street is de flaneerstraat van alle Maltezers, de pronkboulevard van de eilandrepubliek, die zich, anderhalve kilometer lang, uitstrekt over de hele lengte van Valletta. Vroeger werd ze Strada Reale, Koninklijke Straat, genoemd. Zeker, Valletta is een kleine stad, maar wel een vol superlatieven, een historische hotspot! En tegelijkertijd het centrum van Malta's grote havens: de Grand Harbour met Birgu, dat vroeger Vittoriosa heette, en Marsamxett Harbour met Sliema, Malta's oudste toeristenplaats. En dan is er nog St. Julian's, door de Maltezers San Giljan genoemd: hét uitgaanscentrum, lawaaiig en druk op sommige plaatsen, maar ook erg romantisch op andere.

Valletta M/N 8/9

Valletta is met zijn 6400 inwoners de kleinste Europese hoofdstad – en mag zich in 2018 culturele hoofdstad van Europa noemen.

Om die reden werd er de afgelopen jaren naarstig verbouwd aan paleizen, musea en vestingmuren. Want Valletta is eigenlijk niets minder dan een vesting, die na de Great Siege, de belegering door de Turken in 1565, op de tekentafel werd ontworpen en binnen enkele jaren werd opgetrokken. Nog tijdens de Turkse aanval bevonden zich op de plek waar nu het Grootmeesterspaleis staat de vijandelijke geschutsstellingen. De nieuwe stad beantwoordde volledig aan de stedenbouwkundige opvattingen uit de renaissance met haar schaaqbordachtige stratenpatroon, dat ondanks het zeer heuvelachtige terrein werd gerealiseerd. Als hoofdstad van de ridderorde van Sint-Jan (ook johannietiorde of Maltezer Orde genoemd) ontwikkelde Valletta zich tot een barok totaalkunstwerk dat uniek is in de wereld. Tijdens de Tweede Wereldoorlog werd de stad zwaar gebombardeerd, maar daarna weer opgebouwd volgens de oude tekeningen. Toch is Valletta geen stoffige 'museumstad' – zoals niet alleen zichtbaar is aan de nieuw vormgegeven stadspoort en de moderne nieuwbouw van het parlement, maar ook aan de levendige horeca die veel jonge Maltezers trekt.

BEZIENSWAARDIGHEDEN

Flaneren over Republic Street

Door de door *starchitect* Renzo Piano opnieuw vormgegeven City Gate bereik je het nieuwe **Parliament House** : modern, gelikt en trots. Zelfs de ruïne van het in de Tweede Wereldoorlog verwoeste Royal Opera House uit 1877 ervoer bij werd als **Teatru Rjal** verbouwd tot een modern openluchttheater. En dan ... dit uitzicht: langgerekt

In Guardia Parade: in Fort St. Elmo is het op zondag spektakel – een parade in prachtig gekleurde historische uniformen! Deze In Guardia Parade beeldt met ongeveer vijftig deelnemers een troepeninspectie uit de riddertijd uit door de Grand Bailiff, die verantwoordelijk was voor het toezicht op het leger. Zie voor de precieze dagen www.visitmalta.com/en/events (globaal mei-juni en okt.-nov. vier keer per maand, mrt.-apr. en sept. twee keer per maand). Toegang € 7, met korting en kinderen van 6-12 jaar € 3.

strekt zich Republic Street uit over de heuvelkam van het schiereiland, vaak zo vol met mensen dat je denkt dat er geen doorkomen aan is. Kerken, winkels en horeca flankeren de straat, waaronder het archeologisch museum, de kathedraal, het Grootmeesterspaleis en het Casa Rocca Piccola (► alle vanaf blz. 20). Ga lopen en kijk je ogen uit. Wil je even gaan zitten, dan kan dat het best aan **Republic Square** voor de National Library – daar zit ook Queen Victoria op haar marmeren troon.

Uitrusten in de Upper Barracca Gardens

Achter het Teatru Rjal ligt de **Piazza Valette** met het standbeeld van de stichter van Valletta, grootmeester Jean de la Valette. Erachter verheft zich de **Auberge de Castille** , de herberg van de Castiliaanse ridders en tegenwoordig de zetel van de minister-president. En dan de **Upper Barracca Gardens** : het mooiste uitzicht! Een zee van huizen en vestingmuren, schepen en werven omsluit de Grand Harbour, met middenin Fort St. Angelo. In het kleine café hebben ze lekkere cappuccino. Iets onder het uitzichtterras worden vanaf de **Saluting Battery** dagelijks om 12

en 16 uur diverse kanonnen afgevuurd door militairen in 19e-eeuwse Britse uniformen; de kazematten kunnen worden bezichtigd Met de Barrakka Lift daal je af naar de Lascaris War Rooms (blz. 24); vervolgens klim je via de **Victoria Gate** terug naar de stad: daar, bij de St. Ursula Steps, is Valletta op zijn mooist.

Saluting Battery: www.salutingbattery.com, ma.-zo. 10-17 uur behalve op feestdagen, toegang € 3, inclusief audioguide, rondleidingen om 11, 12.10 en 15 uur

Snuffelen in Merchants Street

Iedere dag behalve op zondag wordt hier 's ochtends een levendige markt, **Il-Monti** , gehouden. Ook deze straat, in het Maltees Triq il Merkanti, wordt geflankeerd door horeca en historische paleizen zoals de Castellania, waar je op de linker hoek nog de schandpaal uit de tijd van de johannieters kunt zien. In 2018 wordt in de Auberge d'Italie het nieuwe kunstmuseum MUZA (► blz. 24) geopend.

Aan het einde van de straat bereik je de Sacra Infermeria, het National War Museum (beide ► blz. 24) en **Fort St.**

Elmo , als het ware de speerpunt van de vesting Valletta. Op deze strategisch belangrijke plek, die al door de Romeinen werd versterkt, bouwden de johannieters een vesting in de vorm van een vijfpuntige ster. Tijdens de Great Siege in 1565 hield het fort meer dan een maand stand tegen de Turken aanvallen. Hoewel uiteindelijk alle ridders sneuvelden, droeg het daarmee wezenlijk bij aan de uiteindelijk overwinning, nadat de Turken de aftocht hadden geblazen.

Chillen aan de zonzijde

Vanaf Fort St. Elmo is het het mooist om terug te lopen langs het water met zicht op **Marsamxett Harbour**. Ginds in de verte strekt zich de huizenzee van Sliema uit, en aan de landzijde verheft zich de anglicaanse **St. Paul's Cathedral** met haar spitse toren, gesticht door de tante van koningin Victoria.

Wie het voor vandaag wel gezien heeft, spoedt zich naar het haventje met de aanlegsteiger van de veerboot naar Sliema: op de terrassen van de restaurants kun je benen strekken en luisteren naar de zee, met uitzicht

Fel schijnt de zon door de bogen van de Upper Barracca Gardens; alles komt hier aan het licht. De overkapping werd eraf gehaald, zo wordt beweerd, omdat hier de priesters samenkwamen, die een opstand tegen grootmeester Ximenes beraamden.

VALLETTA

- 9 Grand Master's Palace
- 10 Casa Rocca Piccola
- 11 Teatru Manoel
- 12 Lascharis War Rooms
- 13 MUZA – Museum of Visual Arts
- 14 Sacra Infermeria (Mediterranean Conference Center)
- 15 National War Museum
- 16 Strait Street

Overnachten

- 1 Asti Guesthouse
- 2 Luciano Boutique
- 3 Castille Hotel
- 4 De Vilhena Boutique
- 5 Grand Hotel Excelsior

Eten en drinken

- 1 Museum Café
- 2 Caffè Cordina
- 3 Elia Restaurant
- 4 Anglo Maltese Restaurant
- 5 Da Pippo
- 6 D'Office
- 7 The Harbour Club
- 8 Palazzo Preca
- 9 Papannis
- 10 Str.eat

Winkelen

- 1 Agenda Bookstore
- 2 Mdina Glass
- 3 The Wembley Store
- 4 Il-Monti-Markt
- 5 Sunday Market in Floriana

Uitgaan

- 1 Tico Tico Bar
- 2 Crossover
- 3 Yard 32
- 4 Loop
- 5 Gugar Hangout
- 6 The Bridge Bar
- 7 Q Bar & Restaurant

Bezienswaardig

- 1 Parliament House
- 2 Teatru Rjal
- 3 Auberge de Castille
- 4 Upper Barracca Gardens
- 5 Fort St. Elmo
- 6 St. Paul's Cathedral
- 7 St. John's Co-Cathedral
- 8 National Museum of Archaeology

1

Een beetje barok hoort erbij – St. John's Co-Cathedral

Ze is het symbool van de rijkdom en de glorie van de johannierorde op Malta – deze kerk kan de vergelijking met barokkerken in Rome glansrijk doorstaan. Tegelijkertijd is ze een reusachtig kerkhof: grootmeesters en ridders vonden hier hun laatste rustplaats.

Wie zich vergaapt aan het weelderige interieur kan het nauwelijks geloven: toen Napoleon in 1798 de orde van Malta verdreef, werd de kerk geplunderd; later gebruikten de Britten haar als pakhuis. Totdat paus Pius VII hier in 1816 een eind aan maakte. Hij accepteerde dat de terugkeer van de orde onmogelijk was en droeg de kerk over aan de aartsbisschop van Mdina als tweede bisschopszetel. Zo ontstond de zeldzame naam Co-Cathedral.

Jean l'Évêque de la Cassière, dat was de klinkende naam van de Franse grootmeester van de johannierorde die in de tweede helft van de 16e eeuw opdracht gaf tot de bouw van **St. John's Co-Cathedral**. De militair architect Gerolamo Cassar ontwierp een gebouw van imposante afmetingen, maar ook van een strenge nuchterheid en soberheid – zoals dat aan de buitenkant nog goed zichtbaar is. Gewijd werd de kathedraal aan Johannes de Doper, de beschermheilige van de johanniërs.

Vroegbarokke pracht

Als je ogen eenmaal aan het duister binnen zijn gewend, zul je sprakeloos zijn – het contrast met de eenvoudige buitenkant kan bijna niet groter. Opdrachtgevers voor deze ongekende barokisering waren de grootmeesters Nicolao en Rafael

Cotoner. Hun initialen NC en RC dienen nog altijd als wanddecoratie. En dan te bedenken dat de pracht en praal ooit nog immenser was, maar alles dat niet aard- en nagelvast was, liet Napoleon in 1798 confisqueren. Gelukkig was een kunstwerk als de marmeren beeldengroep met de doop van Jezus door de heilige Johannes boven het hoofdaltaar de Fransen te zwaar ...

Maar laten we bovenin beginnen: de plafondschildering toont achttien scènes uit het leven van Johannes de Doper van de hand van de Calabrese barokschilder Mattia Preti, die bijna zijn hele leven op Malta doorbracht in dienst van de johannieters. In 1699 kreeg ook hij een grafmonument in de kathedraal – bij de linker pilaar bij het hoofdportaal.

Over graven gesproken: je loopt eroverheen! De vloer bestaat uit meer dan 370 kleurige, met kostbare steensoorten ingelegde grafstenen van adellijke leden van de orde. Misschien herken je naast inscripties en wapenschilden ook allerlei symbolen die verwijzen naar de vergankelijkheid, zoals zandlopers of geraamtes die een zeis vasthouden.

In de zijkapellen – zoals te verwachten – nog meer graven, maar daar in de vorm van indrukwekkende sarcofagen. Hier liggen namelijk de grootmeesters begraven en die wilden ook na hun dood als machtige heersers worden herinnerd. Het toppunt van barok is wel het praalgraf van grootmeester Manoel de Vilhena, een bronzen meesterwerk. Op de sarcofaag is de grootmeester te zien terwijl hij het bouwplan van het in zijn opdracht gebouwde Fort Manoel beoordeelt. Onder het graf van Nicolao Cotoner hurken twee geketende slaven, een Moor en een Turk.

Caravaggio's meesterwerken

Door de eerste kapel aan de zuidkant (rechts) betreed je het oratorium, waar Malta's kostbaarste schilderij hangt: Caravaggio's meesterwerk *De onthoofding van Johannes de Doper*. Caravaggio, de beroemdste schilder uit de vroege barok, werd in 1571 in Noord-Italië geboren als Michelangelo Merisi. Na verblijf in Rome en Napels, waar hij werd gesponsord door hoge geestelijkheid en adel, vertrok hij naar Malta. In opdracht van grootmeester De Wignacourt schilderde hij in 1608

Maar waar zijn alle **gouden kelken** en **zilveren kroonluchters** uit de kathedraal gebeven? Napoleon laadde ze op zijn vlaggenschip L'Orient. Toen dat zes weken later bij de Slag bij de Nijl (1798) de lucht invloog, zonken ze, met de lichamen van duizend matrozen, naar de bodem van de zee. En daar liggen ze nog steeds.

De kathedraal doet wel een beetje denken aan een ... **paardenstal** – zelfs de architect gaf dat toe. Met goud versierde pilaren met het achtpuntige johannieterkruis scheidten de **kapellen** in de zijbeuken van elkaar. Zo had iedere tot de orde behorende nationaliteit een eigen kapel. Boven de altaren is steeds een afbeelding van de beschermheilige van het betreffende land te zien. Erg mooi is de gerestaureerde kapel van de Italianen (de vierde aan de linkerkant).

#1 St. John's Co-Cathedral

Schokkend realisme: een onthoofding live. Johannes ligt op de grond op de binnenplaats van de gevangenis, terwijl de beul zich over hem heen buigt om zijn werk met een mes af te maken. Links kijken een bewaker, een oude vrouw en Salomé toe. De laatste houdt een schaal voor het afgehakte hoofd vast.

het monumentale werk waarop de onthoofding van Johannes is afgebeeld. Zoals al zijn schilderijen is ook dit in veel opzichten shockerend ... te brutaal-realistisch qua voorstelling, te werelds qua personages en te eigenaardig qua belichting! Caravaggio zelf lijkt er tevreden over te zijn geweest; het is in ieder geval het enige schilderij dat hij ooit signeerde. De plas bloed onder het hoofd van Johannes loopt over in de handtekening 'f. michelang' (broeder Michelangelo).

Kleiner, maar niet minder indrukwekkend, is een tweede schilderij van Caravaggio in het oratorium: het toont de heilige Hiëronymus die met ontbloot bovenlijf (shockerend!) de Bijbel vertaalt van het Hebreeuws in het Latijn. Grootmeester De Wignacourt zou persoonlijk model hebben gestaan voor het schilderij (shockerend!). Ook dit werk toont de voor Caravaggio kenmerkende licht-donkercontrasten.

Waardevolle wandkleden

Boven het oratorium worden 29 gobelins tentoongesteld die rond 1700 werden gemaakt in het beroemde Brusselse atelier van Judocus de Vos. Ze tonen Bijbelse taferelen en een portret van de stichter, grootmeester Ramon Perellos y Roccaful, en worden ieder jaar in juni ter gelegenheid van het feest van Johannes de Doper opgehangen in de kathedraal. Deze ruimte moet in 2018 zijn uitgebreid tot een moderne museumvleugel met uitzicht op de Campo Santo, het massagraf van de gevallen tijdens de Great Siege.

INFO EN OPENINGSTIJDEN

St. John's Co-Cathedral : ingang kerk St. John's Square, bezoekersingang Republic Street, uitgang via Merchants Street, www.st.johnscocathedral.com, ma.-vr. 9.30-16.30, za. 9.30-12.30 uur, toegang € 6, audioguides in diverse talen. Dresscode: geen hoge hakken, geen korte broeken en geen blote schouders!

ETEN EN DRINKEN

Rond de kathedraal zitten volop zaken; erg leuk zitten is het bijvoorbeeld op Republic Square bij **Caffè Cordina** (► blz. 28) of **Eddie's Café Regina**, aan de voeten van Queen Victoria. Maar ook vlak bij de uitgang is het prima pauzeren, bijvoorbeeld bij **Elia** , dat ter afwisseling nu eens authentiek Grieks kookt (73 Merchants Street, tel. 21 68 95 27, dag. vanaf 11.30 en vanaf 18.30 uur).

Uitneembare kaart: M/N 9 | Plattegrond: blz. 19 | Duur: circa 2 uur

op alweer een vesting, Fort Manoel. En dan gaat langzaam de zon onder. Is dat mooi of niet?

MUSEA DIE DE MOEITE WAARD ZIJN

De cultuur van de tempelbouwers National Museum of Archaeology 8

Dit unieke museum in de voormalige auberge van de Provençaalse ridders herbergt de belangrijkste vondsten uit de tempels van de Maltese megalithische cultuur. De rondgang begint met een presentatie van Malta's vroegste geschiedenis alvorens de cultuur van de tempelbouwers wordt belicht. Foto's tonen het hypogeum van Hal Saflieni (► blz. 37) – een maquette laat zien hoe complex deze onderaardse graftempel was. In de volgende zaal kun je zien hoe de gigantische rotsblokken werden uitgehakt en naar de bouwplaats werden getransporteerd. De zalen erna zijn gevuld met offeraltaren, afbeeldingen van processies van dieren en diverse reusachtige figuren. Drie daarvan vallen op: een overblijfsel van een oorspronkelijk meer dan 2,50 m metende monumentale figuur, gekleed in een soort rok, de op britsen slapende priesteressen en ten slotte de *Venus van Malta* – de anatomische precisie van dit meer dan vierduizend jaar oude beeld is verbluffend. Wat de betekenis van het spiraalpatroon voor de tempelbouwers was, leer je in de laatste zaal, die is gewijd aan vondsten uit Tarxien.

Republic Street, www.heritagemalta.org, dag. 8-19 uur, toegang tot 18.15 uur, € 5, met korting € 3,50

De pracht van de ridderorde

Grand Master's Palace 9
In dit paleis, waaraan in 1571 werd begonnen, woonden de voor het leven gekozen grootmeesters van de johanniterorde. Nadat de orde aan het eind van de 18e eeuw van Malta was verdreven, resideerde er de Britse gouverneur. Tegenwoordig ontvangt de president in het paleis zijn gasten. Hij heeft als enige het recht het paleis zonder aankondiging vooraf voor het publiek te sluiten.

Het paleis bezit twee binnenplaatsen: de Neptune Courtyard is genoemd naar het bronzen beeld van Neptunus dat er staat. De tweede binnenplaats dankt haar naam aan de zoon van koningin Victoria, Alfred. Tijdens zijn staatsbezoek in 1858 liet de prins hier diverse bomen planten. Portretten van grootmeesters en harnassen sieren de gang van de Piano Nobile, waaraan de **State Rooms**

De leeuw is werkloos. Ooit bewaakte hij de opgang naar de raadszaal van de ridders, later die naar het parlement. Maar dat is inmiddels verhuisd.

liggen, de pronkzalen die voor officiële gelegenheden worden gebruikt. De **Tapestry Room** is aangekleed met een prachtige gobelincyclus, de 'Tentures des Indes', met exotische voorstellingen uit de Nieuwe Wereld. De wandkleden werden geborduurd door de huisproducent van Lodewijk XIV in Parijs. In de grote raadszaal, die ook voor concerten wordt gebruikt, zijn op een fries van Matteo Perez d'Aleccio episodes uit de Great Siege te zien. De **Armoury**, de wapenkamer, is met 5700 objecten een van de grootste collecties uit de 16e en 17e eeuw en bevat ook wapens die op de Turken werden buitgemaakt.

Agglomeratie Valletta ► Valletta

Republic Street, www.heritagemalta.org, State Rooms ma.-vr. (behalve do.) 10-16 of 16.30, za.-zo. vanaf 9, Armoury dag. 9-16.30 uur, toegang voor de State Rooms en de Armoury ieder € 10, met korting € 7, 6-11 jaar € 5

Deftig adellijk woonhuis

Casa Rocca Piccola 10

Deze vanbuiten vrij eenvoudige stads-woning gunt bezoekers een inkijkje in de wooncultuur van de Maltese adel. Het 16e-eeuwse pand wordt nog altijd bewoond door de familie De Piro. In schril contrast met de elegantie en finesse van het woongedeelte, staan de bunkers in de kelder, waar de burgers van Valletta tijdens de Tweede Wereldoorlog hun toevlucht zochten.

74 Republic Street, tel. 21 22 14 99, www.casaroccapiccola.com, dag. behalve zon- en feestdagen 10-16 uur, € 9, met korting € 5, rondleidingen op het hele uur van 10 tot 16 uur

Europa's oudste theater

Teatru Manoel 11

Dit theater werd in 1731 gesticht door de Portugese grootmeester Manoel de Vilhena. Het prachtige auditorium is ontworpen naar het voorbeeld van de Scala in Milaan en stamt uit de 19e eeuw. De vier rangen bieden plaats aan ruim zevenhonderd personen. In het kleine museum zijn oude rekwisieten te bewonderen, waaronder een wind-machine. In het café op de overdekte binnenplaats is het aangenaam zitten.

115 Old Theatre Street, ma.-vr. 9.30-16.30, za. 9.30-12.30 uur, toegang € 5, inclusief audioguide, programma en tickets via www.teatrumanoel.com.mt

Hoofdkwartier van de Britten

Lascaris War Rooms 12

Onder de Upper Barracca Gardens verbergt zich in een ondergronds stelsel van gangen en vertrekken het voormalige hoofdkwartier van het Britse opperbevel voor het Middellandse Zeegebied. De originele inrichting is bewaard gebleven. Hier plande Eisenhower tijdens de Tweede Wereldoorlog de geallieerde invasie op Sicilië in juli 1943.

Toegang vanaf St. James Countergard, aan het eind van het busstation, of met de Barracka Lift,

www.lascariswarrooms.com, ma.-za. 10-17, laatste rondleiding 16.15 uur, toegang € 10, inclusief audioguide, kinderen € 5; combiticket Heritage Pass met Saluting Battery en Fort Rinella € 25

Malta op oude afbeeldingen

MUZA – Museum of Visual Arts 13

Speciaal voor het culturele hoofdstadjaar 2018 werd dit in de Auberge d'Italie ondergebrachte museum voor schone kunsten gemoderniseerd en heropend. Er zijn hoofdzakelijk werken te zien van de 12e eeuw tot de barok. Bekijk echter vooral ook de art-decosculpturen van Antonio Sciortino. Mooie havengezichten van Louis du Cros en anderen tonen het Valletta van de 18e en 19e eeuw.

Auberge d'Italie, Triq il-Merkanti, zie voor informatie <https://muza.heritagemalta.org>

Het hospitaal van de ridders

Sacra Infermeria (Mediterranean Conference Centre) 14

De al in 1566 gestichte Sacra Infermeria was een voor die tijd zeer modern ziekenhuis. Elk van de meer dan zevenhonderd patiënten had een eigen bed en het eten werd geserveerd op schone borden van zilver. Ook de ridders, inclusief de grootmeester, waren verplicht hier ziekten te verzorgen. Het langgerekte gebouw dient tegenwoordig als congrescentrum (Mediterranean Conference Centre). Desondanks bleef de imposante ziekenzaal behouden. Met levensgrote poppen geeft *The Knights Hospitallers* uitleg over de oorspronkelijke gelofte (het verzorgen van zieken) van de johannieters.

Triq il-Mediterran, www.knightshospitallers.com, ma.-vr. 9.30-16.30, za.en zon- en feestdagen tot 16, juli-okt. tot 17 uur, toegang € 5, inclusief audioguide

Bommenregen op Malta

National War Museum 15

Dit vernieuwde museum belicht vooral Malta's geschiedenis tijdens de Eerste en Tweede Wereldoorlog. Gedurende de laatste werd het eiland niet alleen zwaar gebombardeerd, maar ook werden alle toevoerlijnen afgesneden, waardoor in 1942 een grote hongersnood uitbrak die Malta bijna tot capitulatie dwong. Pas met de overwinning

Met traditie maar toch helemaal van nu – in het Castille Hotel logeer je in een laat-17e-eeuws stadspaleis, ooit de residentie van de adellijke familie De Robertis.

van de Britten bij El Alamein in Egypte kwam er een eind aan de blokkade. Na de oorlog werden de Maltezers door de Engelse koning George VI voor hun dappere vasthoudendheid beloond met het George Cross, dat hier te zien is.

Triq il-Mediterran, Fort St. Elmo, www.heritage.malta.org, dag. 9-17 uur, in de zomer tot 18 uur, € 10, met korting € 7,50, 6-11 jaar € 5,50

ETEN, SHOPPEN, SLAPEN

Overnachten

De charme van traditie

Asti Guesthouse

Door sympathieke eigenaresse geleid pension onder de Upper Barracca Gardens. De acht kamers kregen onlangs een opfrisbeurt, maar de benedenverdieping straalt nog de charme van het oude Malta uit.

18 St. Ursula Steps, tel. 21 23 95 06, www.astiguesthousemalta.com, B&B circa € 40 p.p.

Er middenin

Luciano Boutique

Dit historische *palazzo* vlak naast de

Co-Cathedral werd verbouwd tot een romantische boetiekpension. Midden in Valletta en boven restaurant Luciano bieden de kamers een mix van nieuw en oud met leuke antiquiteiten.

21 Merchant Street, tel. 77 11 11 10, www.lucianovalletta.com, 2 pk met ontbijt vanaf € 80

Voor romantici

Castille Hotel

Middenklassehotel in oud stadspaleis vlak bij de busterminal; de kamers zijn geschilderd in frisse kleuren en ingericht met antiek meubilair – allemaal echt en niet van Ikea! Op het dakterras met uitzicht op de haven zit restaurant De Robertis en in de authentiek ogende gewelfkelder het wijnproeflokaal La Cave met een van Malta's beste pizzeria's. Castille Place, tel. 21 22 01 73, www.hotelcas.tillemalta.com, 2 pk met ontbijt circa € 130

Vanbinnen modern

De Vilhena Boutique

Superchique accommodatie in een 17e-eeuws *palazzo*; royale, ultramodern ingerichte kamers.

55 Old Theatre Street, tel. 21 24 20 20, www.vilhena.com, 2 pk met ontbijt € 140, suite € 300